

Parlamentul
Republicii Moldova

AG4-01 nr. 249
8 iulie 2024

Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova

Direcția generală juridică

AVIZ

la proiectul de lege pentru aprobarea Concepției politicii naționale pentru păstrarea și consolidarea valorilor spirituale și morale tradiționale în Republica Moldova (nr. 186 din 18.06.2024)

Direcția generală juridică a examinat proiectul de lege specificat în titlu, în conformitate cu prevederile art. 54 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797/1996 și ale Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative și expune următoarele considerații.

I. Aspecte de ordin general și procedural

1. Proiectul legii a fost înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de către un grup de deputați, fapt ce corespunde art. 73 din Constituție și prevederilor art. 47 din Regulamentul Parlamentului.

2. Conform notei informative, proiectul a fost elaborat în vederea păstrării și consolidării valorilor spirituale și morale tradiționale în Republica Moldova la nivel de stat.

3. Prin natura reglementării, proiectul de lege se înscrie în categoria legilor organice, iar domeniul de reglementare ține de atribuțiile de bază ale Parlamentului, fiind astfel incidente prevederile articolelor 66 și 72 din Constituția Republicii Moldova.

4. Cu referire la procedura de înaintare a proiectului de lege spre examinare în Parlament, atenționăm asupra necesității respectării prevederilor art. 32 alin. (1) din Legea nr. 100/2017, potrivit căroră, proiectul actului normativ, însoțit de nota informativă, se transmite spre avizare autorităților publice responsabile de implementarea prevederilor conținute în proiect, instituțiilor interesate, precum și reprezentanților societății civile, care întocmesc și prezintă autorului proiectului avizele la proiect. Astfel, avizarea proiectului trebuie să preceadă data intrării lui în procedura legislativă. Autorii proiectului propun însă efectuarea acestui exercițiu după intrarea lui în procedură legislativă.

5. Semnalăm asupra necesității respectării condițiilor cuprinse în pct. 34 din Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, printre care se identifică și consultarea proiectului cu actorii implicați.

În același timp, conform art. 24 alin. (3) din Legea nr. 100/2017, tipurile și structura documentelor de politici, precum și modul de elaborare, aprobare,

monitorizare a implementării și de evaluare a acestora se stabilesc de către Guvern. Observăm că, la elaborarea proiectului Concepției nu s-a ținut cont de criteriile de structurare aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020.

Având în vedere că, pct. 5 din anexa la Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 prevede două tipuri de documente de politici publice: **strategia și programul**, urmează să se decidă asupra oportunității promovării proiectului de lege în forma actuală.

Totodată, potrivit art. 24 alin. (5) din Legea nr. 100/2017, documentele de politici se aprobă prin hotărâre de Guvern. În cazul în care implementarea acestor politici presupune implicarea unor autorități administrative care nu se află în subordinea Guvernului, documentele de politici sunt aprobate de către Parlament.

II. Observații conceptuale și privind respectarea cerințelor tehnicii legislative

1. Referitor la fundamentarea economico-financiară, conform aceleiași Note informative, proiectul de lege nu necesită cheltuieli financiare și bugetare. Totodată, la pct. 29 din anexă se prevede că susținerea financiară a măsurilor de realizare a politicii de stat în domeniul păstrării și consolidării valorilor tradiționale se efectuează din contul mijloacelor **bugetului național** și local, precum și din contul altor surse de finanțare în ordinea prevăzută de legislație. Nu este clar la care buget se referă autorii pe motiv că, potrivit art. 131 alin. (1) din Constituție, avem **bugetul public național** care cuprinde bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele raioanelor, orașelor și satelor.

În orice caz, este aplicabil art. 131 alin. (4) din Constituție, potrivit căruia, orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern.

2. Autorii proiectului nu au prezentat în Nota informativă studii analitice/statistice care să justifice necesitatea instrumentelor pentru punerea în aplicare a politicii de stat privind conservarea și consolidarea valorilor tradiționale. Nu există o fundamentare detaliată sau dovezi care să susțină necesitatea sau beneficiile acestor măsuri. De exemplu, nu sunt prezentate studii sau analize care să demonstreze de ce protejarea exclusivă a valorilor tradiționale ar fi benefică pentru societate.

Textul proiectului operează cu termeni ambigui, precum ar fi „unitate civilă”, „armonie interetnică și interreligioasă”, „ideologie distructivă”, „educație patriotică” etc, fără a fi definite.

3. La pct. 23 lit. b) din proiect se prevede „contracurarea încercărilor de falsificare a istoriei”, însă nu este clar cine va decide ce e fals și ce e adevăr, în baza căror probe și cine le va aduna.

4. În varianta propusă de autori, proiectul va aduce atingere unor drepturi și libertăți fundamentale cum ar fi:

- dreptul la libertatea conștiinței (art. 31 din Constituție), care trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc;

- dreptul la libertatea opiniei și a exprimării (art. 32 din Constituție), care nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie;

- dreptul la informație (art. 34 din Constituție), care nu poate fi îngrădit;

- dreptul la învățătură art.(35 din Constituție) etc.

Măsură de „neadmitere a difuzării publice, prin orice mijloace a informațiilor care promovează valorile netradiționale”, este discriminatorie și încalcă drepturile la

libertatea de exprimare și accesul la informație. Cenzurarea informațiilor care nu se conformează valorilor tradiționale exclude și marginalizează diverse grupuri sociale.

Măsura de „neadmitere a promovării în cadrul instituțiilor de învățământ, de orice nivel, a informațiilor care promovează valorile netradiționale, limitează drepturile la educație și informare a elevilor și studenților, impunând un set de valori și excluzând orice alte perspective.

Prin măsura de „sprijinire a proiectelor publice și a instituțiilor societății civile în domeniul educației patriotice și al conservării patrimoniului istoric și cultural al țării”, nu este clar ce înseamnă „educație patriotică” și cum ar trebui implementată aceasta. Există riscul ca astfel de măsuri să fie folosite pentru a promova naționalismul și intoleranța. Nu se prezintă motivele pentru care educația patriotică și conservarea patrimoniului ar trebui să fie priorități de stat și cum ar contribui acestea la bunăstarea societății.

Măsura de „sprijinire a organizațiilor religioase ale confesiunilor tradiționale, asigurând participarea acestora la activități menite să păstreze valorile tradiționale și să contracareze mișcările religioase distructive” favorizează organizațiile religioase tradiționale și exclude și marginalizează alte confesiuni și mișcări religioase, limitând diversitatea religioasă. Nu se clarifică ce se înțelege prin „mișcări religioase distructive” și cine decide care mișcări sunt considerate astfel, ceea ce poate duce la abuzuri și discriminare religioasă.

Menționăm că fără precizarea metodelor/criteriilor prin care se vor realiza obiectivele menționate, va fi dificilă evaluarea efectelor măsurilor propuse, iar promovarea „valorilor tradiționale” ar facilita marginalizarea unor grupuri care nu împărtășesc aceleași valori, ceea ce va duce la discriminare.

În concluzie, propunerea autorilor, în forma sa actuală, afectează grav drepturile și libertățile fundamentale, subminând principiile democratice de toleranță, diversitate și pluralism. Aceasta promovează discriminarea și cenzura, creând o societate mai puțin liberă și mai puțin incluzivă. Este esențial să se reconsidere aceste măsuri, asigurându-se respectul pentru drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, indiferent de convingerile, orientările sau stilurile lor de viață.

Ion CREANGĂ
Șef Direcție generală

Ex. Iu. Cojocaru,
tel.: 577